

De Taalstandaard

Een observatie-instrument voor taalonderzoek bij kinderen van 1;6-4;0 jaar

C.F. Slofstra-Bremer, Sj. v.d. Meulen, H.C. Iutje Spelberg

De Taalstandaard (Slofstra-Bremer, Van der Meulen en Iutje Spelberg, 2006) is een onderzoeksinstrument voor kinderen van 1;6-4;0 jaar, gericht op taal- en spraakproblematiek. De logopedist kan na een eerste onderzoek met de Taalstandaard een uitspraak doen over de vraag of er een spraak- en/of taalontwikkelingsprobleem bestaat en aangeven in welke richting de verdere diagnostiek het beste kan plaatsvinden.

Inleiding: een nieuw instrument voor de logopedische praktijk

De Taalstandaard is een breed opgezet onderzoeksinstrument, omdat de taal- en spraakontwikkeling is verweven met andere aspecten van ontwikkeling van het kind zelf en met input uit

de omgeving. Er zijn daarom verschillende ontwikkelingsaspecten opgenomen zoals aandacht, motoriek, enzovoort. De Taalstandaard maakt een gesystematiseerde observatie mogelijk van deze aspecten.

In de praktijk zal de eerste verwijzing voor taalonderzoek vaak van de consultatiebureau-arts of de huisarts afkomstig zijn. Een systematische observatie met de Taalstandaard vormt de eerste diagnostische stap na deze signalering of screening. Het instrument kan altijd worden ingezet; het kind hoeft niet mee te werken aan taakjes. Er is gekozen voor een vrije spelsituatie als afnamesituatie. De observatie kan zonder bezwaar bij herhaling worden verricht: er treedt geen leereffect op.

De Taalstandaard is ontwikkeld op basis van literatuuronderzoek en klinische ervaring en in samenspraak met logopedisten uit de klinische praktijk. Naast de normale ontwikkelingslijnen is expliciet plaats ingeruimd voor afwijkende en pathologische vormen van ontwikkeling. De items betreffen de preverbale en de verbale ontwikkeling. Een essentieel onderdeel van de handleiding is de verantwoording van de items vanuit literatuuronderzoek (hoofdstuk 4).

In dit artikel wordt zeer beperkte informatie aangeboden over de theoretische achtergrond, de eigenschappen en het onderzoek met het instrument. In de handleiding zijn alle feiten volledig beschreven.

Vroegtijdige diagnostiek

Zowel in logopedische praktijken als in Audiologische en Universitaire Centra wordt diagnostiek verwacht op steeds jongere leeftijd. De Ridder (1990) en Gerritsen (1988) wezen er op dat er na vroegtijdige onderkenning een mogelijkheid moet zijn voor nadere diagnostiek en behandeling. De Taalstandaard voldoet aan deze behoefte wat betreft vroegtijdige diagnostiek en geeft richtlijnen voor vervolgdagnostiek. In de klinische praktijk is wel een aantal taaltests beschikbaar voor kinderen vanaf anderhalf jaar (Reynell Test voor Taalbegrip, Van Eldik et al., 1997, Schlichting Test voor Taalproductie, Schlichting et al., 1995 en de de Nederlandstalige Nonspeech Test (NNST), Zink & Lejaegere, 2000). Bij niet-coöperatieve kinderen blijken tests echter niet altijd bruikbaar te zijn. De lijsten die door ouders kunnen worden ingevuld, zoals de Lexilijst (Schlichting & Iutje Spelberg, 2002) en de N-CDI 's, lijsten voor communicatieve ontwikkeling (Zink & Lejaegere, 2001) geven nuttige informatie, maar de logopedist moet daarnaast ook zelf de ontwikkeling van het kind kunnen inschatten. Momenteel worden diagnostiek en behandelplan bij niet-testbare kinderen gebaseerd op klinische ervaring (subjectieve oordelen) van de logopedist. De Taalstandaard is specifiek voor het Nederlandse taalgebied ontwikkeld en valt af te nemen bij kinderen die bij tests onvoldoende blijken mee te werken.

Observatie als diagnostische methode

Het observeren van het kind in een betrekkelijk vrije situatie heeft vele voordelen. Het kind kan zijn eigen gang gaan en 'gewoon' spelen en communiceren. Het kind wordt niet faalangstig van taken die het wellicht niet aan kan. De onderzoeker krijgt een beeld dat dicht ligt bij het gewone, dagelijkse functioneren van het kind. Gebruikelijk is dat onderzoeksinstrumenten, uitgaande van het normale ontwikkelingsverloop bij kinderen, in kaart brengen in hoeverre het onderzochte kind op leeftijdsniveau, daarboven of daaronder presteert. Verschijnselen die afwijkend zijn van het normale ontwikkelingsverloop kunnen dan niet worden gescoord. Onderzoekers maken dan ook dikwijls aantekeningen in de kantlijn bij de scoreformulieren, om observaties van afwijkend gedrag niet verloren te laten gaan. Juist deze klinische ervaringskennis is geëxpliciteerd in de Taalstandaard, dit kreeg vorm in de invulling van de items voor de verschillende leeftijden en voor de verschillende ontwikkelingsdomeinen.

De onderzoeksprocedure is anders dan bij testen en anders dan bij spontane taalanalyse: de onderzoeker observeert het kind terwijl het speelt (met de ouder of met de onderzoeker) en scoort terwijl het onderzoek gaande is.

Beschrijving van het instrument

De Taalstandaard bestaat uit een handleiding met achtergrondinformatie en instructies voor de scoring en een vijftal observatieformulieren (voor vijf leeftijdsgroepen van een half jaar: 1;6-2;0, 2;0-2;6, 2;6-3;0, 3;0-3;6, 3;6-4;0 jaar). Er zijn 24

observatie-items per leeftijdsgroep. Deze items zijn geordend per leeftijdsgroep volgens de drie criteria 'duidelijk evidentie voor normaal', 'mogelijk evidentie voor een probleem' en 'duidelijk evidentie voor een probleem'. De items zijn geordend in thematisch samenhangende clusters. Daarnaast is er een afzonderlijke groep 'predisponerende factoren': anamnestiche gegevens zoals 'zorgen van de ouders', de medische voorgeschiedenis, het gehoor, de gezinssituatie, et cetera. Deze worden nagevraagd bij de ouders. De items van deze groep zijn mede bepalend voor de interpretatie van het totaalbeeld, maar worden niet meegeteld bij de berekening van de getsalmatige scoring.

De handleiding bestaat uit een theoretisch en een praktisch gedeelte.

In het theoretische deel is de wetenschappelijke verantwoording van het instrument opgenomen. Dit is met opzet niet afzonderlijk gepubliceerd, maar vormt een integraal deel van de handleiding. De gebruiker kan daardoor op ieder moment zelf nagaan welke de mogelijkheden en beperkingen van het

HET INSTRUMENT KAN ALTIJD WORDEN INGEZET; HET KIND HOEFT NIET MEE TE WERKEN AAN TAAKJES

instrument zijn. In dit deel van de handleiding zijn uitgangspunten bij de constructie beschreven, het proces van de constructie en een verantwoording van de onderdelen, waarbij is weergegeven op grond van welke literatuur de verschillende items van de Taalstandaard zijn opgenomen. Het onderzoek dat is uitgevoerd naar betrouwbaarheid en validiteit vormt het laatste onderdeel van de theoretische handleiding.

Het praktische deel bevat een toelichting op de scoring bij alle items van de vijf leeftijdsgroepen.

De items op de scoreformulieren zijn genoteerd in observeerbare termen. Mocht er twijfel zijn dan biedt de toelichting in de handleiding uitsluitel. Ervaring met het instrument in de constructiefase heeft aangetoond dat twijfel in vrijwel alle gevallen kan worden opgelost door het raadplegen van de toelichting voor scoring in de handleiding.

Scores

Er is gekozen voor drie criteria: 'duidelijke evidentie voor normaal' (kwantitatief: score = 5), 'mogelijk evidentie voor een probleem' (score = 3) en 'duidelijk evidentie voor een probleem' (score = 1). Per leeftijdsgroep zijn de items voor ieder van deze drie criteria gevuld met waarneembaar gedrag, passend bij die criteria en die leeftijdsgroep. Bij twijfel kan men kiezen voor de tussenliggende waarden als 2 en 4.

Eind-beoordeling 0 0 0 0 0	Taalproductie: morfosyntaxis	Duidelijk evidentie voor normaal	Mogelijk evidentie voor probleem	Duidelijk evidentie voor probleem
5 4 3 2 1	1. zinsdelen:	1. uitingen met 4 zinsdelen	1. niet meer dan 3 zinsdelen in een uiting	1. niet meer dan 2 zinsdelen per uiting
	2. compleetheid:	2. complete zinnen	2. veel onafgemaakte zinnen	2. incompleetheid van de zinnen opvallend
	3. woordgroepen:	3. woordgroepen van 3 woorden	3. woordgroepen van hooguit twee woorden.	3. geen zinsdelen van meer dan een woord
	4. zinsmelodie:	4. zinsmelodie normaal aanwezig	4. zinsmelodie soms afwezig/afwijkend	4. zinsmelodie ontbreekt
	5. persoonlijk vnv.:	5. gebruikt ik/jij	5. nog geen persoonlijke voornaamwoorden	5. nog geen persoonlijke voornaamwoorden
	6. stelt vraag:	6. stelt vraag door inversie	6. stelt vraag meestal door intonatie; inversie komt vrijwel niet voor	6. stelt vraag door intonatie/gebbaar; inversie komt niet voor

Tabel 1

Voorbeeld van de relatering van observaties aan criteria, uit scoreformulier 2;6-3;0.

In Tabel 1 wordt een voorbeeld gegeven van de invulling van deze drie criteria met betrekking tot de taalproductie voor het onderdeel morfosyntaxis (één van de 24 items), voor de leeftijdsgroep 2;6-3;0 jaar.

Er wordt gescoord op grond van het waargenomen gedrag. Items die betrekking hebben op de taalproductie kunnen worden aangevinkt wanneer het beschreven gedrag is waargenomen. Het gaat hierbij niet om de frequentie waarin het gedrag is waargenomen of om het consequente gebruik van taalvormen.¹

Interpretatie van de scoring

De verzamelde gegevens kunnen kwantitatief en kwalitatief worden gebruikt. Na invulling van de items kan een totaalscore worden berekend waarna men kan zien of deze score boven of beneden het afbreekpunt uitkomt. Is de score beneden dit punt dan is nader onderzoek in elk geval gewenst (kwantitatief gebruik). Minstens zo interessant is echter de kwalitatieve beoordeling. De onderzoeker kijkt bij welke items de score minder was dan vijf en maakt een beredeneerde afweging van alle onderdelen van de Taalstandaard in relatie tot elkaar. Op basis van deze afweging worden hypothesen gevormd over het

totaalbeeld. Deze hypothesen kunnen leiden tot onderzoeksvragen voor eventuele vervolgdagnostiek.

Het is denkbaar dat het beeld niet direct vraagt om vervolgdagnostiek. Men kan naast een puur afwachtend beleid ook kiezen voor controle-onderzoek: niet 'wait-and-see' maar 'watch-and-see'! (Paul, 1996). Deze laatste optie wordt geadviseerd bij kinderen over wie enige (niet ernstige) zorgen bestaan op basis van observatie met de Taalstandaard. 'Watch-and-see' betekent: geen directe actie, maar wel de ontwikkeling volgen door het kind met tussenpauzes terug te zien. Bij scores lager dan 5 maar niet zo laag als 1 kan het 'watch-and-see' beleid een optie zijn.

Psychometrische eigenschappen

Er is onderzoek uitgevoerd naar de betrouwbaarheid en de validiteit van de Taalstandaard. Ten behoeve van dit onderzoek zijn kinderen geworven in drie leeftijdsgroepen (drie cohorten): kinderen van 1;6-2;0 jaar, van 2;0-2;6 jaar en van 2;6-3;0 jaar. Alle kinderen zijn driemaal met een interval van een half jaar onderzocht, zodat het constructieonderzoek een longitudinaal karakter had. De steekproef bestond voor de helft uit proef-

Leeftijd	Meting 1 n proef/controle	Meting 2 n proef/controle	Meting 3 n proef/controle	n proef/controle
1;6-2;0	Cohort A n=32/48			n=32/48
2;0-2;6	Cohort B n=37/37	Cohort A n=32/48		n=69/85
2;6-3;0	Cohort C n=29/44	Cohort B n=37/37	Cohort A n=31/48	n=97/129
3;0-3;6	(Cohort D) n=9/1	Cohort C n=29/44	Cohort B n=37/37	n=75/82
3;6-4;0		(Cohort D) n=7/1	Cohort C n=29/44	n=36/45
4;0-4;6			(Cohort D) n=5/1	n=5/1
n totaal	107/130	105/130	102/130	

Tabel 2

Het gerealiseerde onderzoeksdesign.

groepkinderen en voor de andere helft uit controlegroepkinderen. De proefgroep bestond uit kinderen over wie er zorgen waren over de spraak- en/of taalontwikkeling (op grond van hun aanmelding bij een Audiologisch Centrum), terwijl de controlegroep bestond uit kinderen over wie dergelijke zorgen er niet waren (afkomstig van kinderdagverblijven). De kinderen van beide groepen waren niet meertalig.² In Tabel 2 is deze opzet weergegeven.

Naast de Taalstandaard zijn als criteriummaten taaltests afgenomen die gangbaar zijn voor kinderen van deze leeftijd: de Reynell Test voor Taalbegrip en de Schlichting Test voor Taalproductie. Tevens werd de nonverbale intelligentie getest (afhankelijk van de leeftijd met de de Bayley ontwikkelingschalen 2-30 of de SON-R).

De berekeningen voor betrouwbaarheid en validiteit zijn uitgevoerd voor verschillende scores van de Taalstandaard. De resultaten zijn uitvoerig vermeld in de handleiding; in dit artikel wordt volstaan met het geven van de uitkomsten voor de score 'Taaltoet', de belangrijkste geconstrueerde score van de Taalstandaard die gebruikt wordt om te bepalen of meer specifieke diagnostiek nodig is.

Betrouwbaarheid

Er is analyse uitgevoerd met betrekking tot het aspect interne consistentie, de interbeoordelaars-betrouwbaarheid en de stabiliteit. De interne consistentie is een maat voor de betrouwbaarheid op basis van de samenhang tussen de items, welke wordt uitgedrukt in de alpha-coëfficiënt (Cronbach, 1964). Deze waarden zijn alleen berekend voor de proefgroep, omdat het instrument is bedoeld voor gebruik bij kinderen die - zoals de kinderen in de proefgroep- wegens zorg over hun ontwikkeling zijn aangemeld. De gevonden waarden zijn voor de vijf leeftijdsgroepen resp.: .92, .92, .88, .91, en .92. Deze uitkomsten kunnen 'goed' worden genoemd, aan de hand van de zogenaamde COTAN normen (Evers, Van Vliet-Mulder en Groot, 2000).

De interbeoordelaars-betrouwbaarheid geeft informatie over de mate waarin het instrument dezelfde uitslag heeft bij verschillende gebruikers. Ten behoeve van een bepaling hiervan is het gedrag van tien kinderen (op video vastgelegd) gescoord door negen logopedisten. Zij hebben onafhankelijk van elkaar gescoord. De gemiddelde correlaties tussen de beoordelaars was .84, berekend over de totaalscore. Dit resultaat kan eveneens worden beoordeeld als 'goed', volgens de COTAN normen. De stabiliteit (test-hertest betrouwbaarheid) is een maat voor de betrouwbaarheid met betrekking tot de generaliseerbaarheid van de onderzoeks-resultaten over een zeker tijdsverloop. Ten behoeve van de test-hertestbetrouwbaarheid zijn correlaties berekend tussen de drie metingen met de Taalstandaard. De uitkomsten waren .81 voor de metingen 1 en 2, .74 voor de metingen 1 en 3 en .68 voor de metingen 2 en 3. Gezien het relatief lange tijdsinterval (6 of 12 maanden) tussen de metingen zijn deze uitkomsten als zeer goed te beoordelen.

Validiteit

Om de validiteit van de Taalstandaard te bepalen, is onderzoek gedaan naar de begripsvaliditeit (de mate waarin een instrument het bedoelde begrip meet) en de predictieve validiteit (de mate waarin met een instrument toekomstig gedrag - in ons geval taalgedrag - kan worden voorspeld).

Begripsvaliditeit wordt onderzocht door hypotheses te toetsen over de scores, gebaseerd op theorie over het te meten begrip. Zo is het voor de Taalstandaard een eerste vereiste dat daarmee een onderscheid gemaakt kan worden tussen kinderen met problemen en kinderen zonder problemen in de ontwikkeling van spraak en taal. Er is in dat kader bekeken in hoeverre de Taalstandaard differentieert tussen proefgroep en controlegroep. Het verschil tussen proef- en controlegroep bleek significant te zijn. Omdat significantie wel een noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarde is om een toetsuitslag serieus te nemen, moet ook de zogenaamde effectgrootte voldoende zijn. In tegenstelling tot significantie (die zegt dat er een samenhang of verschil is) geeft de effectgrootte aan hoe sterk het gevonden verband is of hoe groot het verschil is. Voor de effectgrootte bestaan verschillende indices, afhankelijk van de gekozen toets. Cohen (1988) geeft vuistregels over de interpretatie van deze indices in termen van 'small', 'medium' of 'large'. Welnu, het verschil tussen proef- en controlegroep is bij de meeste leeftijdsgroepen 'large'. Het verschil blijkt overigens bij de oudere leeftijdsgroepen kleiner te worden, maar wel minstens 'medium' te zijn.

Naast een verschil tussen proef- en controlegroep moet de Taalstandaard in het kader van de begripsvaliditeit ook hoog correleren met andere taaltests: de Reynell en de Schlichting. De scores hiervan zijn gecombineerd tot een Taalquotiënt (TaalQ). Verder moet er een redelijke samenhang zijn met niet-verbale cognitie, gezien het feit dat een aantal items van de Taalstandaard daarop betrekking hebben. Voor het niet-verbale IQ (NVIQ) is bij de jonge kinderen de niet-verbale ontwikkelingsindex van de Bayley genomen, voor de oudere kinderen het SON IQ.

Evenals bij de betrouwbaarheid geven we hier alleen de resultaten voor de proefgroep (Tabel 3).

Leeftijdsgroep	Correlatie met TaalQ	Correlatie met NVIQ
1;6-2;0	.80*	.82*
2;0-2;6	.85*	.46*
2;6-3;0	.71*	.37*
3;0-3;6	.63*	.45*
3;6-4;0	.11	-.03

Tabel 3

Correlaties Taalstandaard met taaltests (TaalQ) en met nonverbale intelligentietest (NVIQ) in de proefgroep.

De correlaties van de Taalstandaard en het TaalQ zijn bij deze groep 'large' te noemen, behalve bij de oudste leeftijdsgroep.

Het NVIQ correleert, behalve bij de jongste kinderen, duidelijk lager met de Taalstandaard dan het TaalQ. Dat is op zich gunstig. De Taalstandaard blijkt dus wat anders te 'meten' dan de nonverbale intelligentiemaat. Opvallend zijn evenwel de hoge correlaties in de jongste leeftijdsgroep. Dit kan wellicht wijzen op een verschijnsel dat vaker is gevonden, namelijk dat bij jonge kinderen uiteenlopende vaardigheden sterk aan elkaar gerelateerd zijn.

Predictieve validiteit

Voor de bepaling van de predictieve validiteit zijn de correlaties berekend tussen de score op de Taalstandaard bij het eerste meetmoment met de testcores en de scores op de Taalstandaard op de meetmomenten van een half jaar en een jaar later. Voor de bepaling van de correlaties is ook hier de Pearson correlatie coëfficiënt gebruikt. In dit artikel worden alleen de correlaties van de scores van de proefgroep besproken. Het patroon van correlaties in de controlegroep komt overigens in grote lijnen overeen met het patroon in de proefgroep. Het gehanteerde significantieniveau is 0.01. De verkregen resultaten staan in tabel 4. Concluderend kan gesteld worden dat de predictieve validiteit van de Taalstandaard goed is.

Normering

Het instrument is niet empirisch genormeerd, maar in plaats daarvan is het criterium-referenced. Dat wil zeggen dat de waardering van de beoordelingscategorieën ('duidelijk evidentie voor normaal', 'mogelijk evidentie voor probleem' en 'duidelijk evidentie voor probleem') zijn gebaseerd op literatuur-

	Meting 2		Meting 3	
	TaalQ	NVIQ	TaalQ	NVIQ
Meting 1	.65	.48	.62	.30
Meting 257	.35

Tabel 4

Predictieve validiteit Taalstandaard: correlaties Taalstandaard met Taalquotiënt (TaalQ) en niet-verbale intelligentie (NVIQ) in de proefgroep (n=40 a 53).

De tabel is gebaseerd op kinderen die aan drie metingen hebben deelgenomen. Vet: p kleiner dan 0.01; cursief: p groter dan 0.05; eenzijdig getoetst.

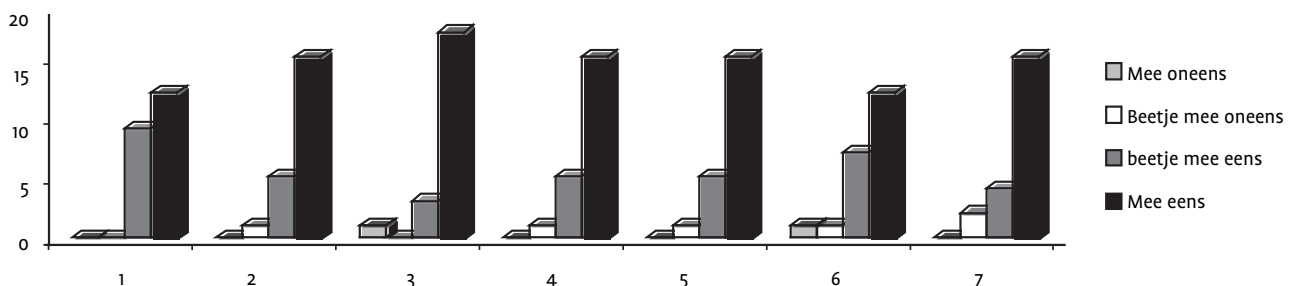
onderzoek en klinische ervaring. In de handleiding is per item van de Taalstandaard en per leeftijdsgroep verantwoord op grond van welke literatuur en op grond van welke overwegingen ieder item is opgenomen.

De uitkomsten van diverse analyses rechtvaardigen dat het instrument criterium-referenced genoemd mag worden. Met name het feit dat bij de gemiddelden geen leeftijdseffecten tussen de cohorten gevonden werden, is in overeenstemming met het feit dat de Taalstandaard een criterium-referenced instrument pretendeert te zijn.

Op basis van de beschikbare data is gezocht naar een empirische onderbouwing van de te adviseren grens tussen scores op de Taalstandaard die nog als normaal kunnen worden beschouwd en scores die beneden de normale variatiebreedte liggen. Bij scores die beneden deze grens vallen, moet nadere (multidisciplinaire) diagnostiek volgen.

1. De aandacht van mij als onderzoeker wordt door gebruik van de Taalstandaard meer gericht op relevante aspecten van het te observeren gedrag van het kind
2. De Taalstandaard helpt mij om systematischer te observeren tijdens mijn onderzoek
3. De Taalstandaard helpt mij als onderzoeker om mijn observaties beter geordend vast te leggen
4. De Taalstandaard zou ik kunnen gebruiken voor onderzoek bij kinderen die ik met bestaand testmateriaal niet kan onderzoeken
5. De Taalstandaard zou mij als onderzoeker ondersteunen bij mijn beslissing over de vraag of nadere diagnostiek nodig is na deze eerste observatie, en op welke aspecten van gedrag
6. De Taalstandaard helpt mij als onderzoeker om andere discipline(s) met een beter gefundeerde diagnostische vraagstelling te benaderen
7. Als de Taalstandaard te verkrijgen was zou ik het beschouwen als een welkome aanvulling op het beschikbare onderzoeksinstrumentarium van logopedisten.

Men kon aangeven in hoeverre men het eens of oneens was met de stellingen. De respons was 100%. De antwoorden zijn weergegeven in een staafdiagram.

Figuur 1

Meerwaarde van de Taalstandaard volgens gebruikers.

Vitaliteit en motoriek		Taal-cognitie			
Vitaliteit en Motoriek	Score	Contact	Score	Gerichtheid	Score
Vitaliteit	5	Contact	5	Aandacht	4
Grove motoriek	5	Contact en taal	5	Aandacht voor taal	3
Fijne motoriek	3	Initiatief tot interactie	5	Imitatie van handelingen	5
Beweeglijkheid	5	Deelname aan interactie	5	Imitatie van spraak	5
Taalcognitie		Structuur		Predisponerende factoren	
Ontwikkeling van conc.	Score		Score		Score
Doelgerichtheid van het handelen	5	Taalproductie morfosyntaxis	1	Gehoor actueel	5
Concept-ontwikkeling	5	Taalproductie semantiek	4	Gehoor voorgeschiedenis	5
Taalproductie: non-verbaal	3	Fonologie Woord-/syllabestructuur	5	Medische gegevens	3
Taalproductie: pragmatiek	3	Fonologie: klankstructuur	5	Brabbelenontwikkeling	3
Taalbegrip: morfosyntaxis	2	Spraakplanning/mondmotoriek	5	Zorgen ouders	1
Taalbegrip: semantiek/pragmatiek	2	Verstaanbaarheid	3	Voorkomen familiair	5
				Thuisituatie	5
				Socialisatie / opvoedkundige situatie	5

Tabel 5

Scores Martijn, 3;3 jaar.

De sensitiviteits- en specificiteitsanalyses³ suggereren sterk dat een antwoord op genoemde vraag goed gegeven kan worden op basis van Taaltot (de som van de items van de subschalen Structuur en Taal-Cognitie) en een grensscore van 81. Concreet betekent dit dat de testgebruiker de scores op de items 5 tot en met 24 moet optellen (deze staan duidelijk aangegeven op het voorblad van het scoreformulier). Als deze som 81 of lager is, dan is dat een sterke aanwijzing dat verdere diagnostiek noodzakelijk is. Deze regel geldt in het geval dat alle items zijn ingevuld. In de handleiding staat beschreven hoe te handelen wanneer sommige items zijn gemist. Wanneer meer dan vier items niet zijn ingevuld, kan de regel niet worden toegepast.

Meerwaarde Taalstandaard

In figuur 1 staat de lijst met stellingen die is toegezonden aan alle 21 logopedisten die hadden meegewerkt aan het constructie-onderzoek of een van de voorstudies. Met iedere stelling is men het veel vaker eens dan oneens. De conclusie is gerechtvaardigd dat de logopedisten die ermee gewerkt hebben in grote meerderheid van mening zijn dat de Taalstandaard duidelijk meerwaarde heeft.

Voorbeelden uit de klinische praktijk: Martijn en Bobby.

Martijn is een jongen van 3;3 jaar die werd aangemeld omdat de ouders zich grote zorgen maken wegens de opvallend verlopende taalontwikkeling van Martijn. Martijn lijkt de taal maar niet te leren. Bij een eerste observatie met de Taalstandaard werden de volgende scores verkregen (zie Tabel 5).

De score bij Taaltot is 80, dat wil zeggen: sterke aanwijzing dat verdere diagnostiek noodzakelijk is.

De observaties wijzen in de richting van het beeld: problemen in de taalontwikkeling, receptief en productief. De slechte verstaanbaarheid lijkt noch fonologisch noch motorisch van aard; mogelijk een probleem in de vloeiendheid.

De vraagstelling is: is hier sprake van primair een taalprobleem?

Aanbevelingen:

- onderzoek taalbegrip voor nadere bepaling van de aard van de achterstand;
- onderzoek taalstructuur: test voor taalproductie en eventueel een spontane taalanalyse, om inzicht te krijgen in de problemen in de taalproductie;
- onderzoek nonverbale cognitieve ontwikkeling om inzicht te verkrijgen in de relatie tussen het taalbegripsniveau en de overige vormen van informatieverwerking;
- andere vormen van hulpverlening kunnen overwogen worden in verband met de zorgen van de ouders.

Bobby is een jongen van 3;2 jaar die eveneens werd aangemeld omdat de ouders zich zorgen maken wegens de ontwikkeling van het praten. Bij een eerste observatie met de Taalstandaard werden de volgende scores verkregen (zie tabel 6).

De score bij Taaltot is 60, dat wil zeggen: sterke aanwijzing dat verdere diagnostiek noodzakelijk is.

De observaties wijzen in de richting van het beeld: problemen in de taalstructuur en fonologische/spraak-ontwikkeling met daarnaast (reactief?) problemen in de contactname bij verbale activiteiten, of problemen in de pragmatiek.

Op basis van deze observatie met de Taalstandaard wordt geadviseerd:

- nader onderzoek taal: productief en receptief (dit laatste omdat receptieve problemen expliciet moeten worden uitgesloten indien pragmatische problemen worden vermoed);
- nader onderzoek spraakproductie;
- observatie auditieve verwerking;
- observatie pragmatische ontwikkeling;
- onderzoek nonverbale cognitieve ontwikkeling om inzicht te verkrijgen in de relatie tussen het taalniveau en de overige cognitieve ontwikkeling;
- andere vormen van hulpverlening kunnen overwogen worden in verband met de zorgen van de ouders.

Vitaliteit en motoriek		Taal-cognitie			
Vitaliteit en Motoriek	Score	Contact	Score	Gerichtheid	Score
Vitaliteit	5	Contact	5	Aandacht	5
Grove motoriek	3	Contact en taal	3	Aandacht voor taal	3
Fijne motoriek	5	Initiatief tot interactie	3	Imitatie van handelingen	5
Beweglijkheid	5	Deelname aan interactie	2	Imitatie van spraak	3
Taal-cognitie		Structuur		Predisponerende factoren	
Ontwikkeling van conc.	Score		Score		Score
Doelgerichtheid van het handelen	5	Taalproductie morfosyntaxis	1	Gehoor actueel	1
Conceptontwikkeling	5	Taalproductie semantiek	3	Gehoor voorgeschiedenis	1
Taalproductie: non-verbaal	3	Fonologie Woord-/syllabestructuur	1	Medische gegevens	5
Taalproductie: pragmatiek	1	Fonologie: klankstructuur	1	Brabbelenontwikkeling	1
Taalbegrip: morfosyntaxis	3	Spraakplanning/mondmotoriek	1	Zorgen ouders	1
Taalbegrip: semantiek/pragmatiek	5	Verstaanbaarheid	1	Voorkomen familiair	5
				Thuisituatie	5
				Socialisatie/opvoedkundige situatie	5

Tabel 6

Scores Bobby, 3;2 jaar.

Deze twee casussen geven een indruk van het gebruik van de Taalstandaard. De Taaltot-score geeft aan wanneer nadere diagnostiek noodzakelijk is. De kwalitatieve analyse draagt bij aan de vraagstelling voor vervolgdagnostiek. Met relatief weinig tijdsinvestering is onderbouwd advies te geven dat met de ouders en in teamoverleg met collega's besproken kan worden.

Noten

- 1 Bij de Taalstandaard wordt uitgegaan van wat kennelijk productief is in het talige repertoire van het kind. Dit betekent nog niet dat dit taalgedrag 'beheerst' is. Het criterium 'beheerst' zou tellingen vereisen en controle op het consequent toepassen van het taalverschijnsel door het kind in contexten waarin men het taalverschijnsel verwacht. Dit is niet mogelijk in eerste-fase-diagnostiek waarvoor de Taalstandaard is ontworpen. Het criterium 'productief' is wel toepasbaar. De Taalstandaard stelt als criterium voor productiviteit dat het gedrag tenminste eenmaal spontaan is getoond door het kind tijdens de onderzoekssessie (zie hierover ook: Bloom & Lahey 1978, 445-446; zij stellen het criterium, op arbitraire gronden, wat scherper maar uiten daarbij zelf twijfels).
- 2 Het is te wensen dat er in de toekomst onderzoek kan worden verricht naar gebruik van de Taalstandaard bij kinderen die meertalig opgroeien. In het kader van deze studie was dat helaas niet mogelijk.
- 3 Deze gegevens zijn in de handleiding wel opgenomen, maar in het kader van dit artikel voerde dit te ver.

Samenvatting

Dit artikel beschrijft een nieuw onderzoeksinstrument voor kinderen van 1;6-4;0 jaar: de Taalstandaard. De theoretische achtergrond, de eigenschappen en het onderzoek naar betrouwbaarheid en validiteit van het instrument komen aan de orde. Het feit dat het instrument niet genormeerd is maar

'criterium-referenced' is opgezet, wordt eveneens uitgelegd. Aan de hand van twee praktijkvoorbeelden wordt het gebruik van de Taalstandaard geïllustreerd.

Summary

This publication describes an instrument for observational assessment in the age range of 1;6-4;0 year: de Taalstandaard (Dutch Language Standard). Theoretical issues as well as the research on reliability and validity of the instrument are discussed. An explanation is given on the 'criterion-referencedness' of the Language Standard. The use of the instrument in clinical practice is demonstrated on the basis of the description of two cases.

Keywords

Dutch Language Standard, observational assessment

Auteurs

- Drs. C.F. Slofstra-Bremer is werkzaam bij de afdeling Algemene Taalwetenschap, Rijksuniversiteit Groningen.
- Drs. S.J. v.d. Meulen, orthopedagoge/logopediste, werkzaam bij de afdeling Kind & Communicatie van het UMC Utrecht.
- Dr. H.C. Lutje Spelberg is verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Correspondentie

C.F. Slofstra-Bremer, e-mail: c.f.slofstra-bremer@rug.nl.

Literatuur

- Bayley, N. (1993). *Bayley Scales of Infant Development. Manual* (2nd ed.). San Antonio: The Psychological Corporation.
- Cronbach, L.J. (1964). *Educational psychology* (2nd ed.).

tion). New York: Harcourt.

- Eldik, M. van, Schlichting, J.E.P.T., lutje Spelberg, H.C., Meulen, B.F. v.d. & Meulen, S.J. v.d. (1997). *Reynell Test voor Taalbegrip* (2e druk). Nijmegen: Berkhout.
- Evers, A., Vliet-Mulder, J.C. van & Groot, C.J. (2000). *Documentatie van tests en testresearch in Nederland*. Assen: van Gorcum.
- Gerritsen, F.M.E. (1988). VTO-taalscreening 3- tot 6-jarigen. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Paul, R. (1996). Clinical implications of the natural history of slow expressive language development. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 5, 5-21.
- Schlichting, J.E.P.T., Eldik, M.C. van, lutje Spelberg, H.C., Meulen, S.J. van der & Meulen, B. van der (1995). *Schlichting Test voor Taalproductie*. Lisse: Swets Test Services.

- Schlichting, J.E.P.T. & lutje Spelberg, H.C. (2002). *Lexilijst*. Lisse: Swets Test Services.
- Slofstra-Bremer, C.F., Meulen, S.J. van der & Lutje Spelberg, H.C. (2005). *De Taalstandaard*. Amsterdam: Harcourt Test publishers.
- Zink, I. & Lejaegere, M. (2000). *Nederlandstalige Nonspeech Test*. Aanpassing en hervorming van de Nonspeech Test van Mary Blake. Leuven: Acco.
- Zink, I. & Lejaegere, M. (2001) *N-CDI's. Lijsten voor communicatieve ontwikkeling*. Aanpassing en normering van de MacArthur CDI's. Leuven: Acco.